

STUDIA I TEKSTY Z DZIEJÓW RECEPCJI FILOZOFII STAROŻYTNEJ

Stanisław Lisiecki
(1872–1960)
i jego Platon

STUDIA I TEKSTY Z DZIEJÓW RECEPCJI FILOZOFII STAROŻYTNEJ

Komitet redakcyjny:
DARIUSZ KUBOK, TOMASZ MRÓZ (przewodniczący),
ZBIGNIEW NERCZUK, ARTUR PACEWICZ

TOMASZ MRÓZ

Stanisław Lisiecki
(1872–1960)
i jego Platon

Kęty 2022

WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

Studia i Teksty z Dziejów Recepcji Filozofii Starożytnej, tom 2

© 2022 by Uniwersytet Zielonogórski

Wydanie pierwsze

Recenzenci: dr hab. Krzysztof Łapiński

dr hab. Artur Pacewicz

Korekta: Teresa Dziemińska

Projekt okładki i łamanie: Łukasz Derewiecki

Druk i oprawa: Drukarnia Wielkopolska Sp. z o.o.

ul. Dziewińska 41, 60-178 Poznań

NARODOWE CENTRUM NAUKI

Praca jest wynikiem realizacji projektu nr 2017/25/B/HS1/01934 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki

Książka powstała w ramach prac prowadzonych w zespole badań nad recepcją filozofii starożytnej: Ancient Philosophy Reception research group (www.aphr.ifil.uz.zgora.pl) w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Zielonogórskiego

Dzięki uprzejmości Pana Stanisława Górskiego w książce wykorzystano fotografię z jego zbiorów rodzinnych.

ISBN 978-83-66941-39-7

Wydawnictwo Marek Derewiecki

ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty

tel./fax 33/8454149, 603931607

e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl

Księgarnia: www.derewiecki.pl

Dystrybucja: tel. 502637305

Spis treści

Słowo wstępne	7
I. Biografia Stanisława Lisieckiego	13
1. Wczesne losy i wstąpienie w stan duchowny	13
2. Dwudziestolecie międzywojenne: rozkwit twórczości historycznofilozoficznej	17
3. II wojna światowa i lata powojenne	44
II. Platon Stanisława Lisieckiego jako przedmiot badań i inspiracja światopoglądowa	49
1. Sokrates Platona i Platon-Sokratyk	51
2. Platona dzieła dojrzałe	65
3. Sędziwy mistrz	107
Zakończenie	135
Bibliografia	139
Indeks osób	147

Słowo wstępne

Nazwisko Stanisława Lisieckiego (1872–1960) pozostaje nieznanne większości dzisiejszych znawców filozofii i literatury starożytnej czy ekspertów w dziedzinie myśli greckiej. Okres jego twórczej aktywności naukowej obejmuje, z grubsza rzecz biorąc, pierwszą połowę XX wieku, w tym zaś czasie, w obszarach jego zainteresowań badawczych już inni uczeni zdobyli sobie akademickie i środowiskowe pozycje, a niektórzy nawet zdominowali, czy wręcz zmonopolizowali pewne z tych obszarów. Najważniejszym z tych obszarów był dla Lisieckiego Platon, jego dialogi i próby przełożenia ich na język polski. W tym względzie, nieszczęśliwie dla Lisieckiego, polski rynek dialogów Platońskich był wówczas niemal w całości zdobyty, i dodajmy, że zdobyty zasłużenie, przez publikacje Władysława Witwickiego (1878–1948). Obszerne monograficzne opracowanie postaci i filozofii Platona również napotykało na konkurencję w postaci studiów pióra Wincentego Lutosławskiego (1863–1954) czy nawet erudycyjnego rozdziału w *Literaturze greckiej* (t. I, cz. 2) Tadeusza Sinka (1877–1966). Paweł Siwek (1893–1986) rozpoczął zaś swoje prace translatorskie i rudymen tarne studia nad Arystotelesem.

W niniejszym szkicu nie znajdzie się całościowe i kompletne przedstawienie biografii Lisieckiego, taka praca wymaga jeszcze kwerend archiwalnych wśród zbiorów dokumentów prywatnych czy instytucjonalnych, a jak pokazuje praktyka badawcza – niejednokrotnie cenne materiały znaleźć można niespodziewanie w kolekcjach zgoła zaskakujących. Wydaje się jednak, że dotychczasowe efekty poszukiwań badawczych pozwalają już na zaprezentowanie dokumentów i faktów, które znacznie wykraczają poza dotychczasowy stan badań nad postacią i spuścizną naukową S. Lisieckiego, co pozwoli na zaznaczenie dokonanego w tej dziedzinie postępu i zaprezentowanie najpełniejszej dziś biografii tej postaci.

Dotychczasowe opracowania, w których uwzględniano, czy nawet tylko wzmiankowano nazwisko Lisieckiego, wskazują, że jest on postacią, co do której trudno było ustalić podstawowe fakty, nawet jednoznacznie określoną datę śmierci. Wskazywano ją np. na rok 1920 albo 1921¹ lub jednostronnie określony przedział: „po 1930”², co jest tym bardziej zaskakujące, że idzie o uczonego z dziejów najnowszych, który nie zginął w niejasnych okolicznościach wojennych czy w obozie, a któremu – choć nie bez uszczerbku – udało się wojnę przetrwać. Szczęśliwie jednak, nawet w oparciu o niezbyt bogaty zbiór archiwaliów, zwłaszcza o materiały autobiograficzne i korespondencję, można zarysować główne zręby biografii Lisieckiego rozciągającej się w rzeczywistości między 1872 a 1960 r. Biografię podzielono na nierówne trzy części, a za rozdzielające je punkty przełomowe przyjęte zostało odejście Lisieckiego ze stanu kapłańskiego oraz wybuch II wojny światowej. Najobszerniejsza jest część środkowa biografii, obejmująca Dwudziestolecie międzywojenne, był to bowiem najpracowitszy okres w życiu bohatera niniejszej książki, a także – co nie mniej ważne – jest on relatywnie dobrze udokumentowany źródłowo.

Wiadomości o życiu Lisieckiego będą jeszcze zapewne uzupełniane. Można przypuszczać, że lata, które spędził na pracy w wielkopolskich parafiach, staną się tematem osobnych badań np. historyków Kościoła czy regionalistów. Być może uda się jeszcze wyjaśnić gruntowniej kwestie jego zagranicznych podróży czy opuszczenia szeregów katolickiego kleru. Pozostaje również mieć nadzieję, że zachowały się relacje o nim we wspomnieniach współczesnych, co rzuciłoby więcej światła na jego losy. W niniejszej rozprawie nacisk został jednak położony na najważniejszy aspekt twórczości Lisieckiego, na te jego prace, których przedmiotem

¹ „Lisiecki Stanisław Kostka (1872–ok. 1920/21), dr teol., ks. katecheta gimn. w Gnieźnie. Czł. zw. [Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk] ok. 1916/1917–1920/1921?” (*Wykaz członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za lata 1857–1945*, oprac.: H. Jankowska, A. Król, H. Król, B. Olejniczak, I. Pempera, A. Simon, E. Stelmaszczyk, w: *Veritate et Scientiae. Księga pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, red. A. Gąsiorowski, Warszawa–Poznań 1982, s. 189); „Lisiecki Stanisław [...], * 7 XI 1872 P[ozna]ń, † 1920/21” (*Absolwenci Gimnazjum i Liceum Świętej Marii Magdaleny w Poznaniu 1805–1950*, oprac. A. Białobłocki, Poznań 1995, s. 80).

² L. T. Błaszczyk, *Filologia klasyczna na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1816–1915*, cz. II: 1862–1915, Warszawa 2003, s. 50.

była starożytna myśl grecka, a przede wszystkim Platon. Z tego względu, tj. dla celów niniejszej pracy, zaprezentowana w rozdziale pierwszym biografia Lisieckiego wydaje się wystarczająca, tym bardziej że prezentuje jego losy najlepiej z dotychczasowych publikacji.

Struktura pracy wydaje się logiczna i klarowna. Na pierwszą część, jak powiedziano, składa się biografia Lisieckiego. Jej zasadnicze zręby znalazły się już w artykule z 2021 r.³, w stosunku do którego niniejszy rozdział jest rozszerzony, uzupełniony i poprawiony. Ze względu na obszernie potraktowanie kwestii biograficznych w części pierwszej, w drugiej nie podawano już informacji wiążących teksty i perypetie ich wydania bądź niewydania z życiorysem ich autora, a skupiono się na tym, co bohater książki pisał o Platonie i jak na kanwie tekstu historyczno-filozoficznego wyrażał własne opinie i przemyślenia, jak z Platonem polemizował, w czym się z nim zgadzał i jak dalece się nim zachwycił.

Celem niniejszej pracy, szczególnie zaś jej drugiej części, jest wydobycie z materiału źródłowego stworzonego przez Lisieckiego jego interpretacji tekstów Platona. Zadanie to rodzi rudymen tarne trudności, gdyż ten polski filolog i znawca antyku, choć napisał jednolite strukturalnie i problemowo dzieło o Platonie, w którym – jak można przypuszczać – zebrał syntetycznie własne wnioski, to niestety ono właśnie się nie zachowało, zostało zniszczone w czasie wojny. Wniosków Lisieckiego trzeba zatem szukać w rozproszonym materiale źródłowym, a składają się nań jego opublikowane studia, a także wydane niedawno z rękopisów opracowania kilkunastu dialogów Platona. Były one zamierzone jako wstępy do przekładów tych dzieł. Lisiecki dawał w nich wyraz swoim poglądom na historię filozofii starożytnej, przede wszystkim w okresie klasycznym, wzbogacając tym samym dwudziestowieczny pejzaż polskich badań nad myślą grecką. Lisiecki wyrażał się twórczo nie tylko jako autor opracowań historycznofilozoficznych, bo tak można traktować owe wstępy, lecz także, jak powiedziano, jako tłumacz. Przekłady, stanowiąc względnie autonomiczną dziedzinę twórczości naukowej, zostały w niniejszej rozprawie wykorzystane w niewielkim stopniu, wydaje się bowiem, że ich opracowanie i krytyka powinny zostać poprzedzone przez wydanie ich drukiem i udostępnienie filologom

---

³ Idzie tutaj o artykuł: T. Mróz, *Stanisław Lisiecki (1872–1960): szkic biograficzny*, „In Gremium” 15 (2021), s. 231–250.

klasycznym, historykom myśli greckiej, tłumaczom, historykom myśli polskiej i szerokiej publiczności zainteresowanej filozofią grecką.

Część Platowska niniejszej pracy ma więc przede wszystkim cele doksograficzne – jest w zamierzeniu próbą przedstawienia poglądów polskiego filologa, badacza tekstów filozoficznych starożytności, na myśl Platona. Skupienie na Platonie wynika z własnych sympatii bohatera pracy, który, co prawda, pod koniec życia deklarował swoje zajęcie Arystotelesem, ale stwierdzić trzeba, że nie miał do niego tyle serca i pasji, co do Platona, na którym, bądź z którym, budował swój światopogląd. Rekonstrukcję poglądów Lisieckiego na Platona podzielono na trzy części, jak często dzielona jest twórczość Platona, bez wprowadzania okresów przejściowych między trzema fazami jego myśli. Są to więc Platon-Sokratyk, Platon dojrzwały i Platon późny. Szczęśliwie, zachowane teksty Lisieckiego o Platonie dotyczą jego dzieł z każdej z tych epok Platowskiej myśli. Najobszerniejszym rozdziałem znowuż jest rozdział środkowy, najwięcej bowiem opublikowanych tekstów Lisieckiego, głównie na temat *Fedona* i *Państwa*, dotyka tego właśnie okresu rozwoju myśli Platona.

Lisiecki w swoich tekstach w dużej mierze omawia, streszcza i rekonstruuje poglądy Platona, gdyż taki był podstawowy cel jego opracowań. Najważniejszym celem niniejszej pracy nie jest natomiast omówienie, streszczenie ani rekonstrukcja Lisieckiego omówień, streszczeń itd., choć narracja jest prowadzona właśnie w oparciu o nie, co było nieuniknione. Tym, co jednak wykracza poza przedstawienie poglądów Lisieckiego na Platona, a wydaje się szczególnie cenne, jest wydobycie z rozważań nad Platonem własnych poglądów Lisieckiego jako autora filozofującego na kanwie tekstu Platona. Polski filolog wyrażał bowiem własne, mniej lub bardziej oryginalne myśli, pozostające w związku z omawianymi, parafrazowanymi bądź streszczanymi dziełami starożytnego filozofa, do którego niejednokrotnie odnosił się emocjonalnie.

Prawdą jest, że badania Lisieckiego nie były przełomowe, a z powodu niedostępności drukiem większości z nich, trudno mówić o ich popularności, stanowią jednak ważny dokument epoki, ukazujący język, jakim myślano i mówiono o Platonie w Polsce. Już sam ten fakt sprawia, że nie można pozostawić jego tekstów bez jakiegokolwiek opracowania. O ile bowiem w Polsce działali wówczas uczeni mający o wiele większe sukcesy na polu badań Platowskich, jak W. Lutosławski, czy cieszący się niezwykle szerokim gronem odbiorców swoich prac związanych

Dotychczas w serii
„Studia i Teksty z Dziejów Recepcji Filozofii Starożytnej”

ukazały się tomy:

1. Stanisław Lisiecki, *O Platonie, Arystotelesie i o sobie samym*, red.
T. Mróz
2. Tomasz Mróz, *Stanisław Lisiecki (1872–1960) i jego Platon*

w przygotowaniu:

H. Jakubanis, *Empedokles – filozof, lekarz i mag*,
tłum. M. Sargsjan i A. Habura